

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію

Григоряна Роберта Хореновича

«Розвиток інструментарію антикризового управління в сільськогосподарських підприємствах»

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 073 Менеджмент, галузі знань 07 Управління та
адміністрування

1. Актуальність дисертаційної роботи зумовлена глибинними трансформаційними процесами в аграрній галузі України, що відбуваються під впливом воєнного часу, макроекономічної нестабільності та глобальних кліматичних змін. У сучасних умовах сільськогосподарські підприємства функціонують у середовищі підвищеної невизначеності, що супроводжується порушенням логістичних ланцюгів, дефіцитом ресурсного забезпечення, зниженням рівня платоспроможності та загостренням кризових явищ, які набувають системного характеру.

За таких обставин традиційні підходи до антикризового управління, орієнтовані переважно на реактивне подолання наслідків криз, виявляються недостатньо ефективними, що актуалізує потребу у формуванні нових науково-обґрунтованих підходів до розвитку інструментарію антикризового управління, здатного забезпечити превентивне реагування на загрози, своєчасну ідентифікацію «слабких сигналів» та формування стратегічної стійкості підприємств.

Особливої ваги набуває необхідність інтеграції цифрових технологій, аналітичних інструментів та організаційних механізмів проактивного менеджменту у єдину систему управління, що дозволяє підвищити адаптивність і кризостійкість сільськогосподарських підприємств різних масштабів господарювання. Водночас наявні наукові дослідження не забезпечують комплексного вирішення зазначених проблем з урахуванням специфіки

функціонування аграрної галузі в умовах воєнного стану, що визначає потребу у подальшому поглибленні теоретико-методичних засад та розробленні прикладного інструментарію антикризового управління.

Отже, тема дисертаційної роботи Григоряна Р. Х. є своєчасною, науково та практично значущою. Робота повністю відповідає сучасним викликам розвитку вітчизняних сільськогосподарських підприємств та спрямована на вирішення важливої науково-прикладної проблеми забезпечення їх стратегічної стійкості.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана автором на кафедрі менеджменту Уманського національного університету протягом 2022-2026 рр., що була складовою тематики досліджень кафедри на тему: «Концептуальні засади та механізми сталого розвитку України» (номер державної реєстрації 0121U112522). Особистий внесок автора у межах зазначеної наукової теми полягає в обґрунтуванні положень забезпечення стратегічної стійкості сільськогосподарських підприємств як необхідної умови їх сталого розвитку в умовах воєнного стану.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність. Автором проведено комплексний та глибокий аналіз наукових джерел, статистичних даних і практики функціонування сільськогосподарських підприємств відповідно до обраного напрямку дослідження, що дало змогу обґрунтувати мету, визначити завдання та сформулювати теоретико-методичну базу дослідження щодо розвитку інструментарію антикризового управління. У роботі використано сучасні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що забезпечили належний рівень обґрунтованості та достовірності отриманих результатів.

Сформульовані здобувачем наукові положення, висновки та рекомендації є логічно послідовними, науково аргументованими та достовірними, оскільки базуються на результатах теоретичного узагальнення, економіко-статистичного аналізу та практичної апробації. Отримані результати мають прикладний характер і можуть бути використані для підвищення ефективності антикризового

управління сільськогосподарськими підприємствами в умовах нестабільності зовнішнього середовища.

4. Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретико-методичних засад та розробленні нових підходів до формування інструментарію антикризового управління сільськогосподарськими підприємствами в умовах високої нестабільності та турбулентності середовища. На цій основі вперше обґрунтовано концептуальні засади формування цифрової системи сільськогосподарського підприємства як багаторівневого механізму генерування антикризових рішень, яка структурована за логікою формування послідовних антикризових бар'єрів та забезпечує перехід від реактивної до превентивної моделі управління; удосконалено комплекс аналітичних інструментів підтримки прийняття управлінських рішень на різних стадіях антикризового управління, інформаційне забезпечення на основі адаптивної моделі інтегрального оцінювання стійкості підприємств; розроблено організаційні засади антикризового управління через впровадження засад адаптивного менеджменту на основі функціонування системи раннього попередження кризи та ідентифікації «слабких сигналів»; набули подальшого розвитку теоретична інтерпретація сутності кризових процесів як нелінійних і циклічних, складові елементи системи антикризового управління, підходи до ідентифікації впливу чинників середовища функціонування підприємств на їхню стійкість, інструменти адаптації до кризових умов та диференційовані моделі організаційного забезпечення антикризового управління залежно від розмірів сільськогосподарських підприємств.

5. Практичне значення дисертаційної роботи. Практичне значення результатів дослідження полягає в обґрунтуванні та розробленні прикладного інструментарію антикризового управління сільськогосподарськими підприємствами для забезпечення їхньої стратегічної стійкості в умовах воєнних ризиків, економічної турбулентності та глобальних кліматичних змін. На цій основі сформовано напрями розвитку інструментарію антикризового управління сільськогосподарських підприємств, а саме: розроблено методику оцінювання

стійкості підприємств на основі комплексну групових показників та алгоритм превентивної діагностики кризових явищ; запропоновано систему раннього попередження криз на основі ідентифікації «слабких сигналів»; обґрунтовано диференційований підхід до організації антикризового управління залежно від масштабу підприємств; розроблено рекомендації щодо впровадження цифрових технологій і формування інтегрованої цифрової системи як інструменту прийняття антикризових рішень.

Результати дисертаційної роботи мають вагомe практичне значення та підтверджені їх впровадженням у діяльність низки сільськогосподарських підприємств і органів управління. Зокрема, пропозиції щодо розвитку інструментарію антикризового управління прийняті до впровадження у діяльність ТОВ «Маяк-Агро» Шполянського району Черкаської області, де впроваджено розроблені автором методики застосування тимчасових антикризових команд, алгоритми ідентифікації «слабких сигналів» та підходи до стрес-тестування виробничого потенціалу на основі натурально-вартісних показників, що сприяло підвищенню гнучкості управління та здатності підприємства до адаптації в кризових умовах.

У діяльності ФГ «Агрофірма «Базис»» Черкаської області результати дослідження використано при формуванні системи антикризового управління, зокрема через впровадження моделей віддаленого управління на основі SaaS-рішень і хмарних сервісів, а також механізмів залучення зовнішніх експертів для раннього попередження операційних криз, що дозволило підвищити ефективність управлінських процесів та забезпечити безперервність господарської діяльності.

На регіональному рівні наукові розробки автора впроваджено у практику Управління агропромислового розвитку Уманської районної державної адміністрації Черкаської області, де використання запропонованих інструментів антикризового управління та цифрових технологій до прийняття управлінських рішень, що сприятиме оптимізації виробничих процесів і зміцненню конкурентних позицій сільськогосподарських підприємств району.

Крім того, окремі теоретичні положення кваліфікаційної роботи було використано у навчальному процесі Уманського національного університету при викладанні дисциплін: «Аграрний менеджмент», «Антикризовий менеджмент» та «Ризик-менеджмент» для студентів факультету менеджменту.

6. Повнота викладу результатів досліджень в опублікованих працях та особистий внесок здобувача до наукових публікацій, опублікованих зі співавторами. Основні положення дисертації опубліковано у 14 наукових працях, з яких сім статей у фахових виданнях України (категорія Б), та 7 праць у матеріалах Міжнародних та Всеукраїнських наукових конференцій.

7. Характеристика структури дисертації, її мови та стилю викладення.

Дисертаційна робота характеризується логічною послідовністю та упорядкованістю між структурними частинами, точністю та лаконічністю висловлювань; висновки чітко сформульовані, аргументовані та переконливі. Мова дисертації характеризується смисловою завершеністю, цілісністю та зв'язаністю. У цілому мовне стилістичне оформлення тексту дисертаційної роботи та якість ілюстрацій відповідають вимогам до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота є самостійним та завершеним науковим дослідженням, результати якого мають важливе практичне значення для підвищення ефективності управління аграрними підприємствами.

Робота виконана на належному теоретичному та методичному рівні, що підтверджують аргументовані фактичним матеріалом висновки.

Дисертаційна робота Григоряна Роберта Хореновича на тему: «Розвиток інструментарію антикризового управління в сільськогосподарських підприємствах», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 073 Менеджмент оформлена відповідно до вимог ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання».

8. Структура та обсяг дисертації:

Матеріал дисертаційної роботи викладено на 337 сторінках, з яких 271 сторінка – основного тексту, і містить 19 таблиць, 23 рисунки та 4 формули. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків та рекомендацій, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел включає 169 найменувань. Усі положення дисертації викладено в логічній послідовності.

9. Зауваження щодо дисертації:

Роботу виконано на професійному рівні, але разом з тим вона має деякі недоліки:

1. У першому розділі дисертації ґрунтовно розкрито сутність антикризового управління, кризового процесу, «слабких сигналів» тощо. Водночас окремі поняття подані як взаємопов'язані без достатньо чіткого розмежування їх ролі в системі управління. Доцільним було б більш виразно визначити ієрархію категорій та їх функціональне призначення. Це посилює концептуальну завершеність теоретичної частини.

2. Запропонована автором інтегральна методика оцінювання стійкості на основі системи показників є безперечною перевагою роботи. Разом з тим, варто було б більш детально обґрунтувати підхід до відбору показників та принципи їх агрегування, що посилює відтворюваність результатів дослідження.

3. У роботі наведено важливі висновки щодо стану та тенденцій розвитку вітчизняних сільськогосподарських підприємств, а також організації антикризового управління та антикризові заходи та дії, що ними використовуються. Водночас окремі положення (зокрема щодо диференціації поведінки підприємств різних розмірів) могли б бути підсилені додатковими кількісними розрахунками або порівняльним аналізом.

4. Автором обґрунтовано доцільність впровадження цифрових інструментів, систем раннього попередження та антикризових підрозділів. Разом з тим, певного уточнення потребують організаційно-економічні параметри їх

впровадження (ресурсне забезпечення, етапи реалізації), що підвищило б прикладну значущість результатів.

5. Запропоновані у третьому розділі дисертації системи раннього попередження, антисипативні підходи та цифрові інструменти відповідають сучасним викликам. Водночас їх практичну значущість доцільно було б посилити шляхом більш детального обґрунтування етапів впровадження, ресурсного забезпечення та можливих організаційних обмежень.

Вказані зауваження та дискусійні питання не впливають на зміст положень та обґрунтованість, висновки та рекомендації виробництву, які здобувач вносить на захист.

10. Підсумковий висновок рецензента. Дисертаційна робота Григоряна Роберта Хореновича на тему «Розвиток інструментарію антикризового управління в сільськогосподарських підприємствах», подана до захисту у спеціалізовану вчену раду на здобуття ступеня доктора філософії, є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе наукове завдання щодо розвитку та вдосконалення інструментарію антикризового управління сільськогосподарськими підприємствами в умовах воєнних шоків, економічної нестабільності та високої турбулентності зовнішнього середовища.

За своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, основними результатами обґрунтованості, основними положеннями й результатами, опублікованими у фахових виданнях, науковою новизною та практичним значенням робота відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 із змінами та вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 року із змінами, а її автор – Григорян Роберт Хоренович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з

галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 073
Менеджмент.

Рецензент

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту

Уманського національного

університету

Оксана ЗАГОРОДНЮК